

Γιάννης Ιμβριώτης - Ο άνθρωπος, ο αγωνιστής, ο φιλόσοφος

Στις αρχές Ιουλίου του 1944, ανεβαίνοντας ένα απόγευμα από τον κάμπο των Τρικάλων στο Πειροπούλι, όπου ήταν η έδρα του 4ου Συντάγματος του Ε.Λ.Α.Σ., περνούσα από την Τύρνα. Από το μπαλκόνι ενός σπιτιού, από τα λιγοστά που είχαν γλιτώσει απ' τη φωτιά των Γερμανών, άκουσα ξαφνικά μια φωνή:

— Ε! Ανταρτάκο. Κατέβα απ' τ' άλογο κι έλα να σε δω λιγάκι.

Κοίταξα προς τα 'κει και είδα μια γυναίκα, που δεν έδειχνε χωριάτισσα, να με χαιρετάει χαμογελώντας. Ώσπου να δέσω τ' άλογο στην αυλή, είχε κατέβει και μ' αγκάλιαζε λέγοντας:

— Μ' αυτό είναι απίστευτο! Πόσο χρονώ είσαι, συναγωνιστή;

— Δεκατέσσερα, της είπα. Αλλά τι είναι απίστευτο;

— Ότι έχεις όπλο κι αρμαθιές και άλογο, και είσαι δεκατέσσερα χρονών, και θέλω να μου πεις πού το βρήκες το όπλο κι από πού έργεσαι;

— Από τον κάμπο, της είπα, από τη μάχη της σοδειάς. Κι όσο για το όπλο, απ' τους Ιταλούς.

— Κάτσε να μου πεις για το όπλο, για τ' άλογο και για τη μάχη της σοδειάς.

Η γυναίκα αυτή ήταν η Ρόζα Ιμβριώτη, που μόλις είχε φτάσει στην Τύρνα για να οργανώσει το ένα από τα δύο Παιδαγωγικά Φροντιστήρια που έκανε η ΠΕΕΑ, για να εκπαιδεύσει δασκάλους για τα σχολεία της Ελεύθερης Ελλάδας. Έμεινα μαζί της ώρες κι έφτασα νύχτα στο Σύνταγμα. Ήθελε να μάθει τα πάντα, ιδιαίτερα για το παιδικό αντιστασιακό κίνημα, γιατί προετοίμαζε το Αναγνωστικό της για τη Γ' και Δ' Δημοτικού, αυτό που τυπώθηκε αργότερα στο τυπογραφείο της Ελεύθερης Ελλάδας με τίτλο «Τ' Αετόπουλα». Μια βδομάδα αργότερα τηλεφώνησε στο Σύνταγμα ζητώντας να πάω στην Τύρνα για τα εγχειρίδια του Φροντιστηρίου, που έγιναν κάτω από τα έλατα, όπου είχε μαζευτεί πλήθος κόσμου από τα γύρω χωριά. Ήταν ένα πανηγύρι γεμάτο χαρά και αισιοδοξία για το μέλλον. Μέσα σ' εκείνο το αλησμόνητο κλίμα, η Ρόζα μίλησε για το σκοπό του Φροντιστηρίου και την αποστολή του δασκάλου στην καινούρια Ελλάδα, και ξέσπασε, θυμάμαι, σε δάκρυα αναφερόμενη στον Γληνό, που είχε πεθάνει πριν από λίγους μήνες, και δεν είχε προφτάσει να δει αυτό το θαύμα που γινόταν στα βουνά της Ελεύθερης Ελλάδας.

Ο Χρίστος Αλεξίου είναι πρώην καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο του Μπέρμιγχαμ.

Το κείμενο του Χρ. Αλεξίου είναι η εναρκτήρια ομιλία στο Συμπόσιο της Ουτοπίας (19 Ιανουαρίου 1999) για το έργο του Γ. Ιμβριώτη.

Ξαναείδα τη Ρόζα στις αρχές της δεκαετίας του '50, δεν θυμάμαι το χρόνο, στα γραφεία της Ε.Δ.Α., μαζί με τον κοινό φίλο, τον Μιχάλη Παπαϊωάννου, που μας σύστησε. Εγώ τη γνώρισα, εκείνη δεν με γνώρισε. Είχα μεγαλώσει. Πρόσεξε, όμως, πως κρατούσα στα χέρια μου το βιβλίο του Ιμβριώτη *Η φιλοσοφία του Μπερξόν*, που μόλις είχα βρει στο παλαιοβιβλιοπωλείο του Σπανού. Ρώτησε γιατί διάβαζα αυτό το βιβλίο, κι απάντησα για να καταλάβω τον Σικελιανό και τον Καζαντζάκη.

— Έλα το βράδυ για να γνωρίσεις τον καθηγητή που το έγραψε, μου είπε. Θα είναι κι ο Μιχάλης εκεί.

Πήγαμε με τον Μιχάλη. Είχαν κιόλας πάει ο καθηγητής Χαράλαμπος Θεοδωρίδης, ο Γιάννης Κορδάτος και ο Τάσος Βουρνάς. Εκεί της θύμισα τον ανταρτάκο της Τύρνας. Δεν μπορώ να παραστήσω τώρα τη συγκίνησή της, ιδιαίτερα όταν άρχισε ν' αφηγείται η ίδια εκείνη τη σκηνή. Έτσι γνώρισα τον καθηγητή Γιάννη Ιμβριώτη, κι από εκείνη τη βραδιά, πολύ συχνά είχα τη μεγάλη τύχη να βρίσκομαι στο φιλόξενο εκείνο σπίτι, σχεδόν πάντα με την ίδια συντροφιά. Το τι κέρδισα από τη συντροφιά αυτή δεν γίνεται, αλλά και δεν χρειάζεται, να το πω εδώ.

Στα χρόνια αυτά, δουλεύοντας με την τσάντα του πλασιέ, κατόρθωσα να δημιουργήσω ένα μικρό εκδοτικό οίκο και το πρώτο βιβλίο που έβγαλα ήταν οι *Μελέτες για τον ευρωπαϊκό ρεαλισμό*, του Λούκατς, σε μετάφραση Τίτου Πατριτίου, από τα αγγλικά και αντιπαραβολή με το γερμανικό πρωτότυπο που έκανε ο Κώστας Κουλουφάκος. Το γερμανικό κείμενο μας το έδωσε ο καθηγητής Θεοδωρίδης, στον οποίο και καταφεύγαμε όταν υπήρχαν δυσκολίες τόσο στην κατανόηση όσο και στην απόδοση του κειμένου στα ελληνικά. Ο καθηγητής Θεοδωρίδης μας πληροφόρησε μια βραδιά στο σπίτι μου Ιμβριώτη πως, τόσο από την αγγλική όσο και από τη γερμανική έκδοση, έλειπε η μελέτη για τον Ντοστογιέφσκι, προφανώς γιατί τα χρόνια εκείνα το έργο του Ντοστογιέφσκι αντιμετωπιζόταν αρνητικά από τη σταλινική κριτική στις σοσιαλιστικές χώρες... Ακολούθησε μια πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση, με προεξάρχοντες τον Θεοδωρίδη και τον Ιμβριώτη, που καταδίκαιζαν αυτή την άκριτη και δογματική απόρριψη και με ενθάρρυναν, ως εκδότη, να συμπεριλάβω στην ελληνική έκδοση τη μελέτη για τον Ντοστογιέφσκι. Έκανα ακριβώς αυτό, με αποτέλεσμα η ελληνική έκδοση να είναι πληρέστερη από πολλές ευρωπαϊκές εκείνης της εποχής.

Μετά την έκδοση του Λούκατς, συζητήσαμε με τον Ιμβριώτη ένα σχέδιο να βγει μια σειρά μαρξιστικών μελετών σε υπεύθυνες μεταφράσεις και με δική του επιλογή και εποπτεία. Υπογραμμίζω πως εκείνα τα χρόνια τόσο η επιλογή όσο και η μετάφραση και έκδοση μαρξιστικών έργων γινόταν με πολύ μεγάλη προχειρότητα. Ως πρώτο έργο της σειράς αποφασίστηκε να είναι το *Αντι-Ντινγγκ*, του Ένγκελς, σε μετάφραση της Ρόζας Ιμβριώτη. Η Ρόζα άρχισε τη μετάφραση, αλλά η πολιτική δραστηριότητά της δεν την άφησε να την ολοκληρώσει. Αργότερα, στη δεκαετία του '60, εγώ σταμάτησα τις εκδόσεις μου κι έφυγα για την Αγγλία. Έτσι ματαιώθηκε αυτό το σχέδιο και η επικοινωνία μας ήταν σπάνια, ακόμα και μετά τα χρόνια της Χούντας. Στα τέλη του 1975 πήρα ένα γράμμα του. Με πληροφορούσε για τη δημιουργία του Κέντρου Μαρξιστικών Ερευνών, με καλούσε να γίνω μέλος του, αν ήθελα, και ζητούσε να διαβιβάσω ένα γράμμα του στον καθηγητή George Thomson, με το οποίο τον πληροφορούσε ότι είχε εκλεγεί επίτιμο μέλος του Κέντρου. Τον είδα για τελευταία φορά γύρω στα Χριστούγεννα του 1977. Ζούσε μόνος, με συντροφιά τα βιβλία του,

όχι πια στο σπίτι που τον είχα γνωρίσει, αλλά σ' ένα διαμέρισμα πολυκατοικίας που είχε γίνει, αν δεν κάνω λάθος, στον ίδιο χώρο. Η Ρόζα, σύντροφος της ζωής του, από τα φοιτητικά ακόμα χρόνια, είχε πεθάνει αυτό το χρόνο. Ένας πόνος που τον υτόμενε με φιλοσοφική εκγαρτέρηση σημάδευε βαθιά τις κινήσεις του, το πρόσωπό του και τα λόγια του. Κι όμως, αυτόν τον καιρό ετοίμαζε για έκδοση τα σημαντικά έργα του *Δοκίμια μαρξιστικής φιλοσοφίας* και *Ο ψυχισμός και η παβλοφική διδασκαλία*, που δημοσιεύτηκαν το 1978. Ένα χρόνο αργότερα έφυγε κι αυτός από τούτο τον κόσμο, αφήνοντας ένα συναισθηματικό κενό σε όσους είχαμε την τύχη να τον γνωρίσουμε από κοντά και ένα φιλοσοφικό έργο που εξακολουθεί να έχει γόνιμες ιδέες για το παρόν και για το μέλλον του ανθρώπου.

Για το έργο αυτό, για την ανάπτυξή του μέσα στα πλαίσια της ελληνικής μαρξιστικής παράδοσης, αλλά και μέσα στις κοσμογονικές συγκρούσεις, τις τρομερές αντιφάσεις, τις μεγάλες ελπίδες και τις τραγικές απογοητεύσεις του αιώνα μας, θα μιλήσουν οι διακεκριμένοι εισηγητές μας. Εγώ θα ήθελα να τελειώσω αυτή τη μικρή εισαγωγή στο Συμπόσιό μας με μια αναφορά στη μορφή του Γιάννη Ιμβριώτη. Η μορφή αυτή ξεχώριζε, μέσα στον πνευματικό κόσμο του καιρού του, για το ήθος της. Ήταν ένας βαθυστόχαστος άνθρωπος που ξεχώριζε, ακόμα κι ανάμεσα στον κόσμο της Αριστεράς, για τη συνέπειά του, για την αργά-αργά εναρμόνιση της προσωπικής και της δημόσιας ζωής του, με τα υψηλά ιδανικά που θεωρητικά πίστευε και πρακτικά υπηρετούσε, και για τη σεμνότητά του. Από την άποψη αυτή, έμοιαζε πολύ με τον George Thomson, έναν άλλο μεγάλο μαρξιστή που γνώρισα από πολύ κοντά και που είχε κατορθώσει να πραγματοποιήσει στον ίδιο του τον εαυτό τον υψηλότερο στόχο της φιλοσοφίας του, τον κομμουνιστή άνθρωπο.

El Manito (είδος κάκτου), T.M., 1927